

VAI TRÒ CỦA GIÁO DỤC LÍ LUẬN MÁC - LÊNIN VÀ TƯ TƯỞNG HỒ CHÍ MINH VỚI VIỆC BỒI DƯỠNG NHÂN CÁCH NGƯỜI THẦY TRONG BỐI CẢNH HỘI NHẬP

TS. NGUYỄN VĂN ĐỀ
Trưởng Đại học Đồng Tháp

Trong ngôn ngữ nhiều nước, từ *giáo dục* đồng nghĩa với *sự khai sáng*. Vị thế của người Thầy cũng chính là vị thế của giáo dục. Người giáo viên được thừa nhận là giữ vai trò quan trọng trong quá trình dạy học và định hướng lại giáo dục; do đó, chất lượng người Thầy là một trong những nhân tố quan trọng nhất làm nên thương hiệu, uy tín của một cơ sở giáo dục. Chính Raja Roy Sing đã viết: "Không một hệ thống giáo dục nào có thể vươn cao hơn quá tầm những giáo viên làm việc cho hệ thống đó"[3]. Nhân cách nhà giáo, người Thầy Việt Nam hiện đại được soi sáng bằng tư tưởng Hồ Chí Minh, trước hết phải được trang bị bằng chủ nghĩa Mác - Lê nin, chủ nghĩa yêu nước, chủ nghĩa nhân văn, chủ nghĩa anh hùng Việt Nam. Nhân cách này không biệt lập với tính phổ biến của thế giới, mà giao lưu, hội nhập với thế giới; song vẫn luôn luôn duy trì bản sắc dân tộc và định hướng xã hội chủ nghĩa của mình, bản chất nhà giáo nhân dân Việt Nam. Đó là điều mà bài viết này muốn bàn về vai trò của giáo dục lí luận Mác - Lê nin, tư tưởng Hồ Chí Minh đối với việc bồi dưỡng nhân cách người Thầy.

1. Đặc trưng nhân cách người Thầy trong bối cảnh hội nhập

Mỗi thời đại có những yêu cầu khác nhau về nguồn lực con người. Đó là một biện chứng triết học. Thời đại ngày nay, kinh tế tri thức đã khẳng định sự phát triển về chất của nguồn lực con người, trong đó tính chủ thể là một trong những biểu hiện phát triển cao nhất và tập trung nhất. Trong không gian giáo dục hội nhập, từ nhu cầu cấp thiết của sự nghiệp công nghiệp hoá, hiện đại hoá (CNH, HĐH), người Thầy phải đáp ứng những tiêu chuẩn do xã hội đặt ra và do những nhu cầu đổi mới tự thân của giáo dục. Theo chúng tôi, người Thầy trước hết phải là một công dân mẫu mực, có nhân cách của người lao động sáng tạo, năng động, có tay nghề, có tâm hồn cao đẹp. Có nghĩa là, nhân cách của người Thầy phải đủ tầm để làm chủ quá trình giáo dục

nhằm tạo ra nền tảng của dân trí, nhân lực, nhân tài. Những yêu cầu đó phải luôn được đáp ứng ở mức cao nhất, thường trực và hoàn thiện hơn so với nhân cách của một người bình thường. Các văn kiện của Đảng trong Đại hội lần thứ IX, X, XI đều nhấn mạnh tới việc xây dựng mô hình nhân cách của con người Việt Nam trong thời đại CNH, HĐH tập trung vào 5 yếu tố cơ bản: (1) Là con người nhân văn - xã hội; (2) Là con người công nghệ; (3) Là con người năng động, thích nghi cao; (4) Là con người có đủ sức khỏe, thể lực; (5) Là con người sáng tạo.

Tiêu chuẩn về năng lực chủ yếu của người Thầy được thể hiện qua 4 thành tố: (1) Năng lực hiểu biết chuyên môn; (2) Năng lực tổ chức, quản lí đối tượng; (3) Năng lực chẩn đoán nhu cầu; (4) Năng lực hợp tác, hội nhập bình đẳng. Từ đó, chúng tôi cho rằng, *mô hình cấu trúc nhân cách mới* của người Thầy trong thời đại kinh tế tri thức, đáp ứng yêu cầu hội nhập bao gồm 4 đặc trưng sau:

Thứ nhất, người Thầy phải có giá trị *tố chất nhân cách - trí tuệ*, tức là phải có tri thức hiểu biết, có tinh thần khoa học luôn khám phá, đổi mới, có tư duy phê phán, coi trọng thực tế và luôn học tập không ngừng.

Thứ hai, người Thầy phải có những giá trị *phát triển hài hòa giữa con người và tự nhiên*. Bởi có những giá trị này thì họ thực sự mới nắm bắt, tôn trọng giới tự nhiên và quy luật tự nhiên cũng như sự hài hòa về môi trường sinh thái, tạo cơ sở cho sự đảm bảo cân bằng giữa ổn định và phát triển bền vững.

Thứ ba, người Thầy phải có những giá trị *phát triển hài hòa giữa con người và xã hội*, tạo ra sự hợp tác, quan tâm và đoàn kết giữa các chủ thể. Đây là nhân tố thúc đẩy sự hoạt động một cách lành mạnh trong môi trường xã hội, đảm bảo giữa hiện thực và nhu cầu, nối con đường cung - cầu của thị trường lao động, đưa mục tiêu

của các hoạt động đi đến điểm đích là chất lượng của các sản phẩm đào tạo.

Thứ tư, người Thầy phải có những giá trị *khẳng định tính chủ thể sáng tạo, nhận thức và cải tạo thế giới xung quanh, không ngừng vươn lên hoàn thiện chính mình*. Đây là đặc trưng về phương diện cá thể - chủ thể, khẳng định sự vận dụng một cách hiệu quả trí tuệ và năng lực của mình vào việc đạt được thành công trong sự nghiệp trồng người.

Bốn đặc trưng trên chủ yếu tập trung vào trí tuệ, tinh thần, cảm xúc, thể chất, tức là sự tổng hợp của tâm lực, trí lực và thể lực. Người Thầy phải đồng thời hội đủ những nhân tố hết sức quan trọng đó. Nói tổng thể, họ phải có "nhận thức mẫu mực, tác phong mẫu mực, kiến thức mẫu mực và hiệu quả mẫu mực"[4].

2. Vai trò của giáo dục lí luận Mác - Lê nin và tư tưởng Hồ Chí Minh đối với việc bồi dưỡng nhân cách người Thầy

Nói một cách giản dị, chúng tôi cho rằng, nhân cách người Thầy là cái làm cho con người trở thành con người. Nói một cách tóm tắt thì nhân cách gồm hai nhân tố chính: *đức* và *tài* (phẩm chất và năng lực). Các nhân tố này đều có tính lịch sử, là những giá trị vừa có tính trường tồn, vừa có sự biến đổi theo thời đại. Giáo dục sẽ giúp hình thành và phát triển nhân cách một cách có định hướng, có mục đích, mang tính kế hoạch. Đặc biệt, giáo dục thường được thực hiện trong quan hệ giữa người giáo dục và người được giáo dục, tức là quan hệ Thầy - Trò trong một môi trường giáo dục mang tính phổ biến là trường học, mà ở đó chính là sự truyền thụ và tiếp tục kinh nghiệm lịch sử từ thế hệ trước đến thế hệ sau dưới dạng tri thức tư tưởng, văn hoá, khoa học, kĩ thuật, nghề nghiệp,... gọi chung là tri thức. Hình thức của quan hệ giáo dục trong nhà trường như đã trình bày thực chất là quan hệ về nhân cách. Có thể nói: còn xã hội thì còn giáo dục, còn giáo dục thì còn quan hệ thầy trò, còn quan hệ thầy trò, thì vấn đề nhân cách và trao đổi nhân cách của người Thầy càng được chú trọng hơn bao giờ hết.

Với ý nghĩa đó, trong bối cảnh hội nhập, vai trò của giáo dục lí luận Mác - Lê nin và tư tưởng Hồ Chí Minh sẽ được thể hiện:

Một là, giáo dục lí luận Mác - Lê nin và tư tưởng Hồ Chí Minh nhằm nâng cao bản lĩnh, nhân cách cho người Thầy, mà trước hết, là để trang bị thế giới quan, nhân sinh quan và phương pháp làm việc

cho người cách mạng. Trong điều kiện hiện nay, khi đất nước thực hiện nền kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa, nhiều vấn đề mới được phát huy, nhưng cũng nhiều tệ nạn nảy sinh, đạo đức lối sống của một bộ phận nhân dân có phần xuống cấp, tư tưởng con người dễ dao động... Chính vì vậy, phải học tập, trang bị những quy luật chung nhất của sự vận động và phát triển xã hội, cách xem xét sự vật theo phương pháp luận duy vật biện chứng, tư tưởng đạo đức và phong cách của Hồ Chí Minh để hình thành nên những phẩm chất, nếp sống đẹp có văn hóa của người Việt Nam. Với ý nghĩa trên, việc giảng dạy và học tập các môn học Mác - Lê nin, tư tưởng Hồ Chí Minh sẽ đóng góp lớn vào việc hình thành nhân cách, bản lĩnh và quyết tâm của người Thầy.

Hai là, trong sự nghiệp giáo dục, giáo dục lí luận Mác - Lê nin và tư tưởng Hồ Chí Minh được xác định là một nội dung quan trọng, thể hiện qua chương trình các cấp học, ngành học, qua việc quy định các môn thi, những nội dung thi bắt buộc. Điều này, không những thể hiện rõ việc nhận thức và xác định đúng vai trò, vị trí của giảng dạy lí luận Mác - Lê nin và tư tưởng Hồ Chí Minh, mà còn khẳng định công tác này phải được tiến hành thường xuyên, có nội dung và phương pháp thích hợp, có thời gian quy định rõ ràng cho các bậc học, ngành học, cấp học. Cho đến nay, các nội dung về giáo dục quan điểm, đường lối, chính sách của Đảng, giáo dục đạo đức, giáo dục truyền thống, giáo dục lòng yêu nước, giáo dục phẩm chất và nét đẹp của người Việt Nam đã được tiến hành rộng khắp, được mọi người hưởng ứng và đạt kết quả cao. Điều này, khẳng định rằng: nếu chúng ta biết tổ chức, có nội dung thiết thực về giáo dục lí luận Mác - Lê nin và tư tưởng Hồ Chí Minh thì sẽ phát huy được vai trò và hiệu quả cao trong cuộc sống, mà trước hết đối với ngành giáo dục là bồi dưỡng nhân cách cho người Thầy.

Ba là, ngành Sư phạm giáo dục lí luận chính trị có vai trò to lớn trong việc đào tạo ra đội ngũ những người Thầy, những nhà tuyên truyền, cung cấp nguồn cán bộ cho Đảng. Trên ý nghĩa trực tiếp, trong những năm qua, các thầy giáo giảng dạy lí luận Mác-Lê nin và tư tưởng Hồ Chí Minh đã có nhiều cố gắng để truyền đạt cho học sinh những quan điểm, đường lối của Đảng, những thành tựu của cách mạng, sự trường tồn và vững chãi của dân tộc trong những năm

tháng khó khăn thử thách. Nói cách khác, đội ngũ này đã làm tốt công tác tư tưởng cho Đảng, giáo dục nhân dân, nhất là tầng lớp thanh thiếu niên theo định hướng của Đảng; đã góp phần quan trọng vào thắng lợi chung của Đảng, của cách mạng.

Một lần nữa chúng tôi cần nhấn mạnh thêm rằng, những năm chiến đấu ác liệt trên chiến trường miền Nam, nhiều sinh viên đã lên đường nhập ngũ với khẩu hiệu: *Cuộc đời đẹp nhất là trên trận tuyến đánh quân thù!* Những ngày đó mặc dù rất khó khăn gian khổ nhưng với hành trang tri thức được đào tạo trong các trường đại học, với nhiệt huyết và bản lĩnh vững vàng, họ đã cống hiến trọn tuổi xuân cho đất nước. Thế hệ đó, ngày hôm nay đã thực sự trưởng thành và nhiều người đang nắm giữ những cương vị quan trọng trong các trường đại học, các cương vị lãnh đạo của Đảng và các cơ quan kinh tế - xã hội của Nhà nước. Sức sống mãnh liệt ấy, ý chí và tình cảm cách mạng ấy không thể có được nếu như không được giáo dục, không được học tập rèn luyện dưới mái trường xã hội chủ nghĩa thân yêu của chúng ta. Điều đó, là sự minh chứng sinh động về nhân cách trong sáng của những người Thầy cũng như người Trò khi được giáo dục đầy đủ về lí luận Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh.

Bốn là, xuất phát từ tầm quan trọng của môn học tư tưởng Hồ Chí Minh, đội ngũ các thầy giáo giảng dạy lí luận Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh càng có vai trò đặc biệt. Văn kiện Đại hội IX của Đảng Cộng sản Việt Nam chỉ rõ: "Tư tưởng Hồ Chí Minh là một hệ thống quan điểm toàn diện và sâu sắc về những vấn đề cơ bản của cách mạng Việt Nam, là kết quả của sự vận động và phát triển sáng tạo chủ nghĩa Mác-Lênin vào điều kiện cụ thể của nước ta, kế thừa và phát triển các giá trị truyền thống tốt đẹp của dân tộc, tiếp thu tinh hoa văn hóa nhân loại". Đó là tư tưởng về giải phóng con người, về độc lập dân tộc gắn liền với chủ nghĩa xã hội, kết hợp sức mạnh dân tộc với sức mạnh thời đại; cũng như về sức mạnh của nhân dân, của khối đại đoàn kết dân tộc, để xây dựng Nhà nước thực sự của dân, do dân, vì dân; và hơn nữa là về xây dựng Đảng trong sạch, vững mạnh, cán bộ, đảng viên vừa là người lãnh đạo, vừa là người đầy tớ thật trung thành của nhân dân.

Như vậy, tư tưởng Hồ Chí Minh bao gồm rất nhiều lĩnh vực, nhiều vấn đề cần được nghiên cứu và phổ biến. Thực hiện chỉ thị của Đảng về giáo

dục, tuyên truyền tư tưởng Hồ Chí Minh trong nhân dân, thời gian qua chúng ta đã làm được nhiều việc, đã bước đầu đưa được tư tưởng, suy nghĩ, tình cảm của Bác vào trong mọi tầng lớp nhân dân, làm cho dân ta tin yêu Đảng và cuộc đời, sự nghiệp trong sáng, thanh cao của Bác và làm theo Bác ở những công việc cụ thể, thiết thực hàng ngày ở địa phương. Các đợt học tập, giảng dạy, tuyên truyền tư tưởng của Bác cũng đã làm cho phong trào cách mạng, lối sống của cán bộ đảng viên, của quần chúng nhân dân nói chung và người Thầy nói riêng ngày càng tốt hơn.

Nếu yêu cầu hội nhập là động lực mạnh mẽ cho sự phát triển của giáo dục Việt Nam hiện nay, thì những đặc trưng nhân cách của người Thầy sẽ là phương châm hành động, động lực phấn đấu của mỗi nhà giáo trong sự nghiệp trồng người. Đây là cơ sở để đề ra các chiến lược bồi dưỡng đức - tài của người Thầy, mà ở đó vai trò then chốt chính là thông qua giáo dục lí luận Mác - Lênin và tư tưởng Hồ Chí Minh.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đặng Quốc Bảo - Đỗ Quốc Anh - Đinh Thị Kim Thoa (2007), *Cẩm nang nâng cao năng lực và phẩm chất đội ngũ giáo viên*, NXB Lí luận chính trị, Hà Nội.
2. Raja Roy Singh (1990), *Nền giáo dục cho thế kỉ 21- Những triển vọng của vòng cung Châu Á-Thái Bình Dương*, Viện Khoa học Giáo dục, Hà Nội.
3. Vũ Đức Thứ (2006), *Bàn về người cán bộ quản lí nhà trường với việc xây dựng đội ngũ "nhà giáo mẫu mực"*, Tạp chí Dạy và Học ngày nay (số 5/2006).
4. Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh (2006), *60 năm ngành Sư phạm Việt Nam*, NXB Giáo dục, Hà Nội.
5. Nguyễn Văn Đệ (2009), *Những đòi hỏi về phẩm chất - năng lực của GV trong không gian giáo dục hội nhập*, Tạp chí Giáo dục (số 225/2009).

SUMMARY

The article gives characteristics of teacher's personality and identifies the role of Marxism-Leninism and Hồ Chí Minh thoughts on nurturing teacher's personality.